

YANGI O'ZBEKISTONDA TARIX SOHASINING DOLZARB MASALALARI

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI

KONFERENSIYA TO'PLAMI

2026

URGANCH INNOVATIONSION UNIVERSITETI

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

Yangi O'zbekistonda tarix sohasining dolzarb masalalari [Matn]: to'plam. – Urganch: 2026. – 212 b.

Dunyo tamaddunida **tarix fani** alohida va muhim o'rin egallaydi. Tarix boshqa fanlardan farqli ravishda insoniyat jamiyati taraqqiyoti, davlat va sivilizatsiyalarning shakllanishi, jamiyat hayotida yuz bergan siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy jarayonlarni izchil hamda tizimli ravishda o'rganadi. Tarix ilmi o'tmish voqealarini tahlil qilish orqali bugungi kunni anglash va kelajakni belgilashda ahamiyatli hisoblanadi.

“**Yangi O'zbekistonda tarix sohasining dolzarb masalalari**” mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallar to'plamidagi ilmiy tezis va maqolalar tarix sohasida amalga oshirilgan so'nggi tadqiqot va yangiliklarni keng ilmiy jamoatchilikka yetkazishga xizmat qiladi.

Mas'ul muharrirlar:

t.f.n., professor v.b. R.Abdirimov

PhD., dots. U.Maxmudov

Tahrir hay'ati:

PhD., dots. R.Anyozov

PhD., dots. M.Egamberganova

PhD., dots. B.Satimov

PhD., dots. O.Rajabov

To'plamda keltirilgan tezis (maqola)larning mazmuni, undagi ma'lumotlar va me'yoriy hujjatlar hamda fikr-mulohazalar, takliflarning to'g'riligiga mualliflarning o'zlari mas'uldirlar.

IKKINCHI JAHON URUSHI YILLARIDA XORAZM VILOYATI SANOATINING HARBIY ASOSDA QAYTA QURILISHI

Ro'zmetov Shuhratbek Quronboevich

Urganch innovatsion universiteti magistranti

E-mail: shuxratrozmetov5919

Annotatsiya: Maqolada ikkinchi jahon urushi yillarida Xorazmda sanoat korxonalarining faoliyati, urush davri talablariga moslab qayta qurilishi, viloyatda mavjud imkoniyatlardan kelib chiqib ishlab chiqarish ishlari yo'lga qo'yilganligi ochib berilgan. Shuningdek, urush yillarida sanoat korxonalari asosan front uchun mahsulot ishlab chiqargan. Bu davrga kelib mehnatkashlar hamma narsa g'alaba uchun degan shior ostida ishlagan.

Kalit so'zlar: Xorazm, urush, sanoat, fabrika, artel, front, xom ashyo, paxta, sovun, oyoq kiyim, arqon, yog'.

Аннотация: В статье раскрывается деятельность промышленных предприятий Хорезма во время Второй мировой войны, их реконструкция в соответствии с потребностями войны и создание производства на основе существующих в регионе возможностей. Также в годы войны промышленные предприятия производили продукцию преимущественно для фронта. К этому времени рабочие трудились под лозунгом «всё ради победы».

Ключевые слова: Хорезм, война, промышленность, завод, артель, фронт, сырье, хлопок, мыло, обувь, веревка, масло.

Abstract: The article reveals the activities of industrial enterprises in Khorezm during the Second World War, their reconstruction in accordance with the requirements of the war, and the establishment of production based on the existing capabilities in the region. Also, during the war years, industrial enterprises produced products mainly for the front. By this time, workers worked under the slogan that everything was for victory.

Keywords: Khorezm, war, industry, factory, artel, front, raw materials, cotton, soap, shoes, rope, oil.

Ikkinchi jahon urushi respublikamizning barcha sohalaridek, sanoatning barcha tarmoqlarini ham, sanoat xodimlarining ishini ham tubdan o'zgartirib yubordi. Urush boshlangan dastlabki kunlardanoq nihoyatda qisqa muddatda sanoat qurilishini avj oldirish, harbiy mahsulotni ishlab chiqarishni ko'paytirish, frontga umumxalq yordamini uyushtirish ko'zda tutildi. Shuningdek mamlakat Sharqiy mintaqalarida yashayotgan tinch aholi evakuatsiya qilingan sanoat korxonalarini tezda qabul qilib olib, ularni zudlik bilan ta'mirlab tezda mahsulot ishlab chiqarishga moslashtirishi lozim edi. Albatta, bu vazifa og'ir bo'lib katta kuch, yuksak qobiliyat, beqiyos fidoyilik va tinimsiz mehnatni talab etar edi [3,25].

Bu vazifalarni bajarish Xorazm viloyatining o'ziga xos sharoitlarida amalga oshirildi. Viloyatning asosiy sanoat markazlaridan uzoqda joylashgani, temir yo'l yo'qligi, zarur tovarlarni keltirish yoki frontga mahsulot jo'natishni ancha

qiyinlashtirdi. Urush yillarida faqat Amudaryoning Cholish pristani orqali markaziy shaharlar bilan bog'lanish imkoniyati bor edi, xolos.

Ushbu vaziyatni hisobga olib, respublika rahbariyati viloyat mehnatkashlari oldida yangi vazifa-aholiga zarur keng iste'mol mollarini mahalliy mablag' va xom-ashyo hisobiga ishlab chiqarishni tashkil qilish, viloyat sanoat korxonalari yalpi mahsulotlarini 2 baravar oshirish, mavjud suv yo'li transportidan frontga mahsulot yuborish maqsadlarini to'la foydalanish vazifasini qo'ydilar.

Viloyat mehnatkashlarining g'ayrat-shijoati tufayli birinchi navbatda sanoat korxonalarida front uchun mahsulot ishlab chiqarish yo'lga qo'yildi. Qo'shimcha imkoniyatlar ishga solinib, sanoat korxonalari mahalliy xom-ashyo asosida ishlashga ko'chirildi.

1941 yil oxiriga kelib, oblast sanoat korxonalariga jalb qilingan xotin-qizlar soni 1213 nafarga yetdi[4,180]. Ular frontga ketgan akalari, otalari va erlari uchun mardonavor ishlab, kuniga 2-3 norma bajardilar. 1941 yili viloyat sanoat korxonalari yillik rejani 105 foizga bajardi[5,148]. Jumladan, Urganch tikuvchilik fabrikasida urushning ikkinchi kuniyoq ish uch smenada tashkil kilindi. Bu fabrikani ishchilari Umarova, Sadullaeva, Bekmonova, Azizova, Nikiforova, Odamovalar kunlik vazifani 2-2,5 baravar qilib bajardilar. Ikkita o'g'lini frontga yuborgan U.Matkarimova kunlik rejani 170-200%ga bajaribgina qolmasdan, tikuvchilik kasbiga yoshlarni ham o'rgata boshladi[4, 180].

Urganch yog' zavodi ham urushning dastlabki kunlaridan boshlab korxonada 10 soatlik majburiy ish kuni, zarur paytda 2-3 smena ishlashga o'tish mumkinligi e'lon etildi. Barcha sexlarda urushga ketgan erkaklar o'rnini xotin-qizlar egalladilar. 1941-1942-yillarda zavod Vatan himoyachilari va qamalda qolgan jabrdiydalarga 10 000 tonnadan ziyod turli mahsulotlar jo'natdi. Urush yillarida zavod jamoasi ishlab chiqarish brigadalari o'rtasida musobaqalarni qizitib yubordi. 1943 yilda zavodning 1-brigada ishchilari g'olib bo'lib, rejani 103,8%ga bajardilar. Eng yuqori natijaga yog' juvoz va sovun pishirish sexlari ishchilari erishdilar [1, 138].

II-jahon urushi yillarida paxta yetishtirish keskin kamayib ketdi. Natijada Urganch paxta tozalash zavodida mehnat unumdorligi 2 barobarga qisqardi. Korxonaning yuragi hisoblangan ikki batareyali dastgohdan biri butunlay to'xtab qoldi[6,32]. Gurlan paxta tozalash zavodida ishlayotgan aksariyat erkaklar frontga ketdi. Tuman partiya va sovet organlari xotin-qizlarga, uy bekalariga murojaat qilib, ishlab chiqarishda urushga ketgan erlari, aka-ukalari o'rnini egallashga chaqirdilar [2, 45].

Xulosa qilib aytganda, Ikkinchi jahon urushi yillarida viloyatda mavjud sharoitlar asosida sanoat korxonalari xarbiy asosda qayta qurildi. Sanoatda asosan xotin-qizlar va o'smirlar mehnatidan foydalanildi. Bu bilan ular birinchi o'rinda g'alabaga o'zlarining munosib hissalarini qo'shdilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Xorazm viloyati davlat arxivi. F-1, op-3, d-43, v-138.
2. Xorazm viloyati davlat arxivi. F-1, op-1, d-16, v-45.
3. Tursunov S.N. Xotira barhayot, qadr mangu. – T. 2010. – B.25.
4. Узбекская ССР в годы Великой Отечественной войны. В 3-х томах, т. 1, Т.: Фан, 1981. – С. 180.
5. Xorazm viloyati davlat arxivi. F-1, op-3, d-43, v-148.